

Ville Pitkänen & Jussi Westinen

**TIETOPAKETTI
2000-LUVUN
KUNTAVAALEISTA**

**Mitä aikaisemmat
vaalit osoittavat?**

14.3.2017

Tarkastelussa

1. Äänestysaktiivisuus (s. 3–11):

- Miksi kuntavaalit kiinnostavat vähemmän kuin eduskuntavaalit? Minkälaisissa kunnissa ja missä päin Suomea äänestetään aktiivisimmin? Mitä syitä on äänestämättömyyden taustalla?

2. Puolueiden kuntavaalikannatus (s. 12–23):

- Miten puolueiden hallitus–oppositio-asema on vaikuttanut kannatukseen? Menettääkö pääministeripuolue kannatustaan ja hyötyykö johtava oppositiopuolue?

3. Ehdokasasettelu ja äänien keskittyminen (s. 24–30):

- Miten puolueiden ehdokasasettelu on muuttunut 2000-luvulla?
- Ovatko äänet kasautuneet isoissa kaupungeissa yhä enemmän kärkiehdokkaille?

4. Kuntavaaliteemat (s. 31–34)

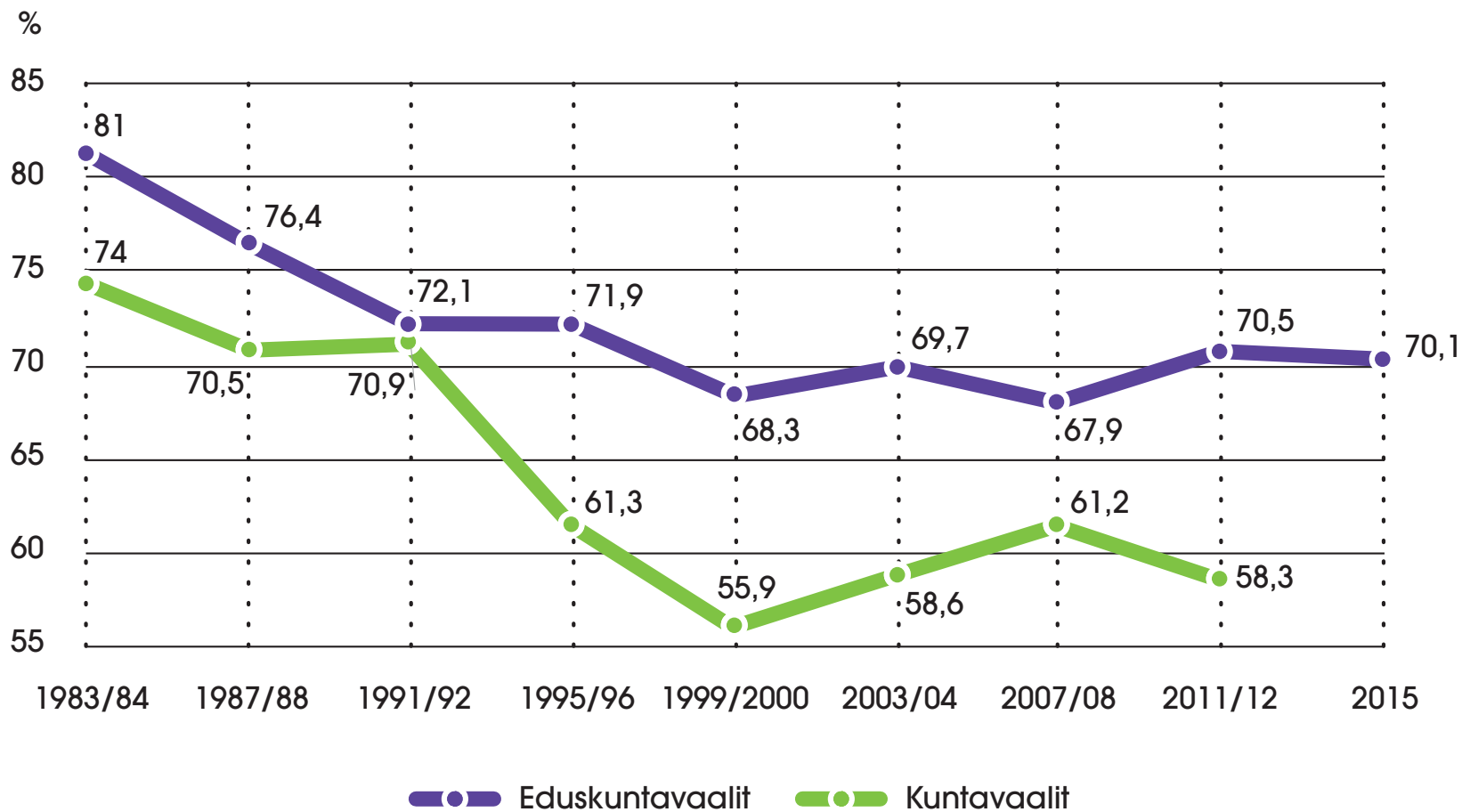
- Mitä asioita kansalaiset painottaisivat kunnallisessa päätöksenteossa?

Äänestysaktiivisuus

1

Eduskunta- ja kuntavaalien äänestysprosentit 1983–2015

Miksi kuntavaalit eivät kiinnosta?

- 1980-luvulla kunta- ja eduskuntavaalien äänestysprosentteissa pienemmät erot kuin nykyisin
- Äänestysprosentti on pudonnut kuntavaaleissa jyrkemmin kuin eduskuntavaaleissa

Syitä:

- muuttoliike vieraannuttaa?
- valtakunnan politiikka ja poliitikot mediasta tuttuja, kunta- ja kuntapolitiikka ja kuntapoliitikot kiinnostavat vähemmän ja ovat vähemmän esillä
→ median murros?
- Kuntavaalit eivät mobilisoi äänestäjiä kaupungeissa, joissa päättäjien ja kuntalaisten välillä on suurempi etäisyys kuin pikkukunnissa (ks. sivu 7)

Kuntavaalit eivät ole innostaneet Helsingissä ja muualla Uudellamaalla

Äänestysprosentti-ranking (keskiarvot vaalipiiritasolla vuosina 1999–2012)

KUNTAVALIT	EDUSKUNTAVALIT
1. Vaasa (65,2%)	1. Vaasa (72,9%)
2. Satakunta (61,8%)	2. Helsinki (72,7%)
3. Lappi (61%)	3. Uusimaa (70,5%)
4. Varsinais-Suomi (59,6)	4. Varsinais-Suomi (69,7)
5. Pirkanmaa (59,5)	5. Pirkanmaa (69,6)
6. Etelä-Savo (59,3)	6. Satakunta (69,0)
7. Keski-Suomi 58,7)	7. Lappi (68,2)
8. Kymi (57,7)	8. Keski-Suomi (67,9)
9. Häme (57,6)	9. Oulu (67,1)
10. Uusimaa (56,9)	10. Häme (67,0)
11. Oulu (56,6)	11. Kymi (66,9)
12. Pohjois-Savo (56,6)	12. Pohjois-Karjala (65,9)
13. Helsinki (56,1)	13. Etelä-Savo (65,2)
14. Pohjois-Karjala (55,4)	14. Pohjois-Savo (65,2)

- Vaasan vaalipiirissä äänestetään aktiivisesti sekä kunta- että eduskuntavaaleissa
- Helsingin ja Uudenmaan vaalipiireissä innostutaan eduskuntavaaleista, mutta kuntavaaleissa äänestysaktiivisuus heikkoa
- Vuoden 2012 vaaleissa Hki ja Uusimaa kuitenkin lähellä koko maan keskiarvoa
- Satakunnassa, Lapissa ja Etelä- ja Pohjois-Savossa ollaan suhteellisesti aktiivisempia kuntavaaleissa kuin eduskuntavaaleissa (vrt. Westinen & Borg 2016)

Pienissä kunnissa korkeampi äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa

Kunnan koon, työttömyysprosentin ja koulutusasteen yhteys äänestysaktiivisuuteen

Kuntakoko	Äänestysprosentti kuntavaaleissa 2012	Äänestysprosentti eduskuntavaaleissa 2011
alle 5000 asukasta	66	66
väh. 5000, alle 10 000 asukasta	63	66
väh. 10 000, alle 20 000 asukasta	61	68
väh. 20 000, alle 50 000 asukasta	58	67
väh. 50 000, alle 100 000 asukasta	57	66
väh. 100 000 asukasta	55	69
Työttömyysprosentti		
matala	65	69
melko matala	63	68
keskimääräinen	63	66
melko korkea	62	65
korkea	62	63
Koulutusaste		
matala	65	63
melko matala	64	65
keskimääräinen	63	65
melko korkea	63	66
korkea	60	69

Kunnan työttömyys- ja koulutusaste vaikuttavat enemmän äänestysprosenttiin eduskuntavaaleissa kuin kuntavaaleissa

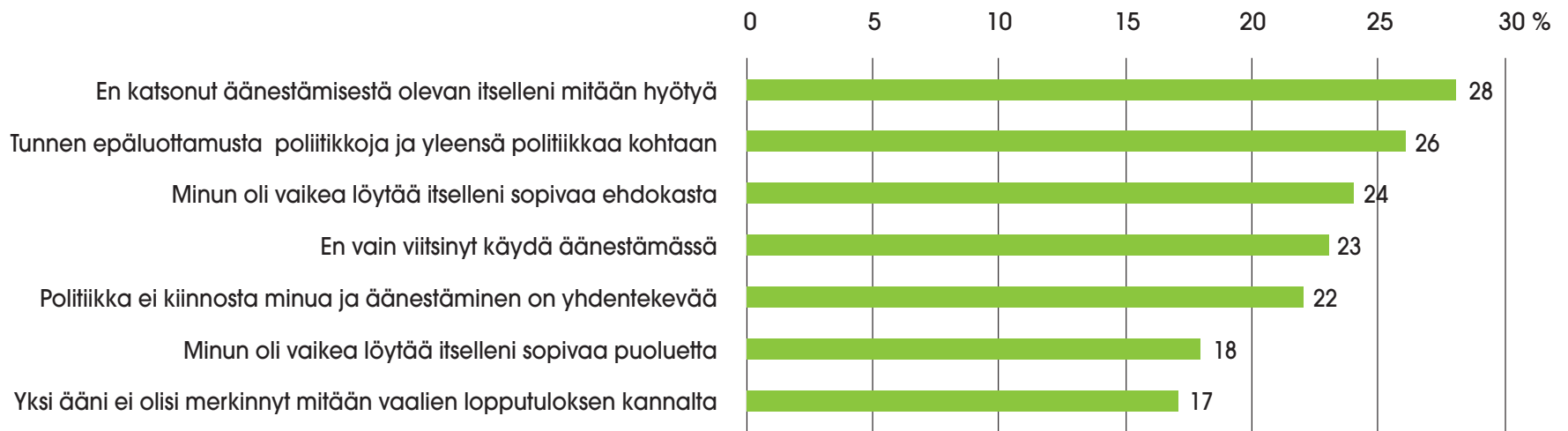
- **Eduskuntavaaleissa** äänestetään erityisen aktiivisesti kunnissa, joissa on matala työttömyysaste ja/tai korkea koulutustaso
- **Kuntavaaleissa** äänestetään hieman aktiivisemmin kunnissa, joissa on matala työttömyysaste ja/tai matala koulutustaso
  - Eduskuntavaaleissa äänestäminen on kuntatasolla sosioekonomisesti eriytyneempää kuin kuntavaaleissa
- **Kuntavaaleissa** äänestysprosentti on selkeässä yhteydessä kuntakokoon. Kaupungeissa on matalampi äänestysprosentti kuin pikkukunnissa.
- **Eduskuntavaaleissa** kuntakoolla ei ole suurta merkitystä äänestysaktiivisuuden kannalta. Isoissa kaupungeissa äänestetään hieman muita aktiivisemmin

- Pienissä kunnissa, korkean työttömyysasteen kunnissa ja matalan koulutusasteen kunnissa on saman suuruinen äänestysprosentti sekä kunta- että eduskuntavaaleissa
- Kuntavaalien alhaista äänestysprosenttia selittää osin se, että kaupungeissa, matalan työttömyysasteen kunnissa ja korkean koulutusasteen kunnissa ei äänestetä yhtä aktiivisesti kuin eduskuntavaaleissa
- Yliopistokoulutetut äänestävät kuitenkin kuntavaaleissa varmemmin kuin matalasti koulutetut (Puoluebarometri 2016)

Äänestämättömyyden taustalla epäluottamusta, viitseliäisyyden ja kiinnostuksen puutetta sekä valinnan vaikeutta

Missä määrin seuraavat syyt vaikuttivat siihen, että et käynyt äänestämässä vuoden 2015 vaaleissa? ”tärkeä syy” (%) (N=280). Vuoden 2015 eduskuntavaalitutkimus

Nuorilla ei riittävästi tietoa äänestyspäätöksensä tueksi ja vaikeuksia löytää sopivaa puoluetta ja ehdokasta

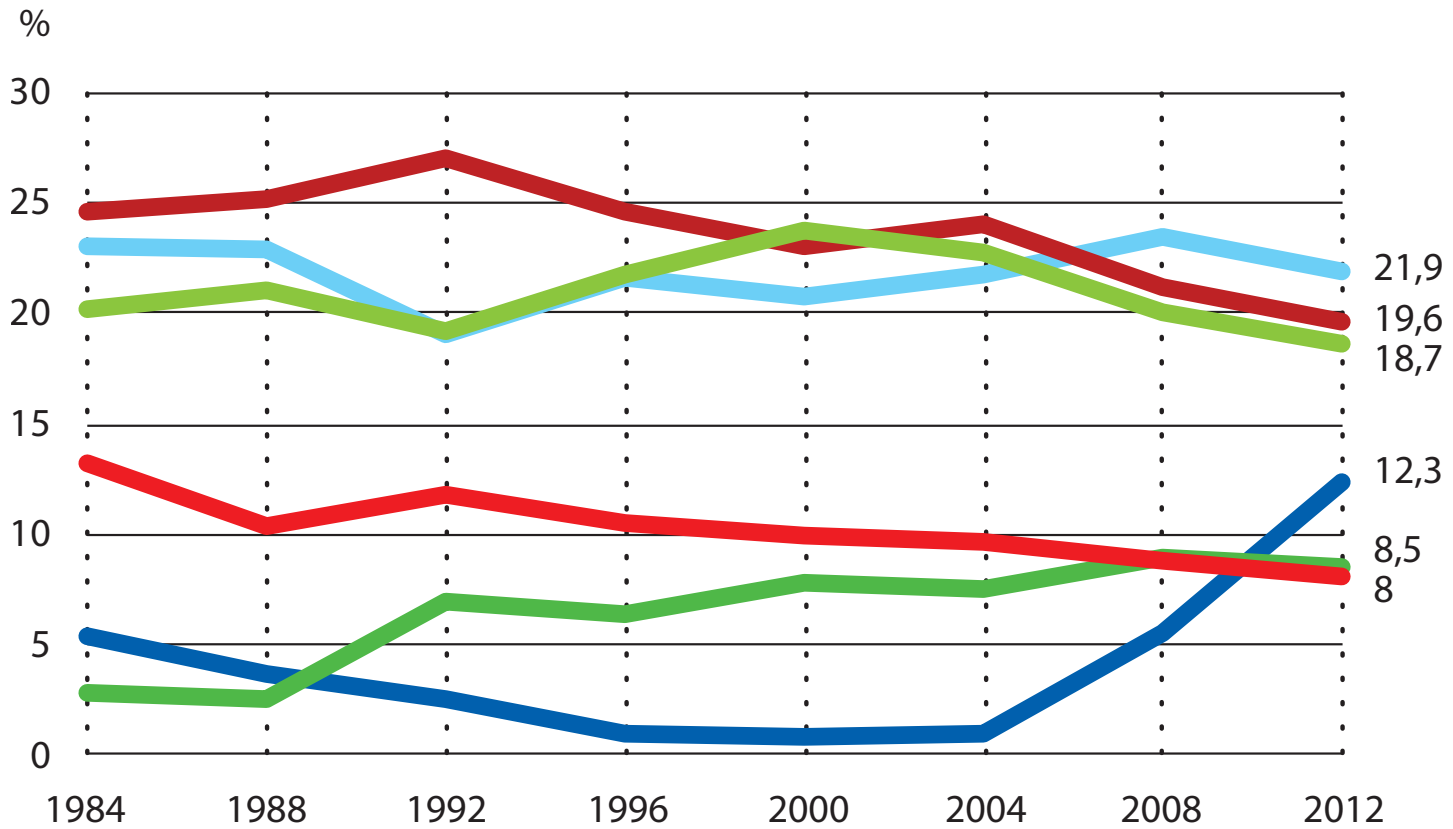
- Nuorten (alle 30-vuotiaat) syyt äänestämättömyyteen ovat samankaltaisia niin kunta- kuin eduskuntavaaleissa (aineistot: nuorisobarometri 2013, eduskuntavaalitutkimus 2015)
- Nuorilla on muita enemmän vaikeuksia löytää sopivaa puoluetta ja ehdokasta. Nuoret kokevat muita useammin, ettei heillä ole riittävästi tietoa äänestyspäätöksensä tueksi
- 19–24-vuotiaat erityisen haastava ryhmä kunnallisvaaleissa. Moni muuttanut kotoa pois opiskelemaan uuteen ympäristöön
- Vuoden 2012 kuntavaaleissa 19–24-vuotiaiden äänestysprosentti Helsingissä oli 38. 18-vuotiaiden äänestysprosentti oli 46 (Martikainen ym. 2013)
→ vanhempien luona asumisen vaikutus

2

Puoluekannatus

Puolueiden kannatus kuntavaaleissa 1984–2012

— KOK
 — SDP
 — KESK
 — SMP/PS
 — VIHR
 — SKDL/VAS

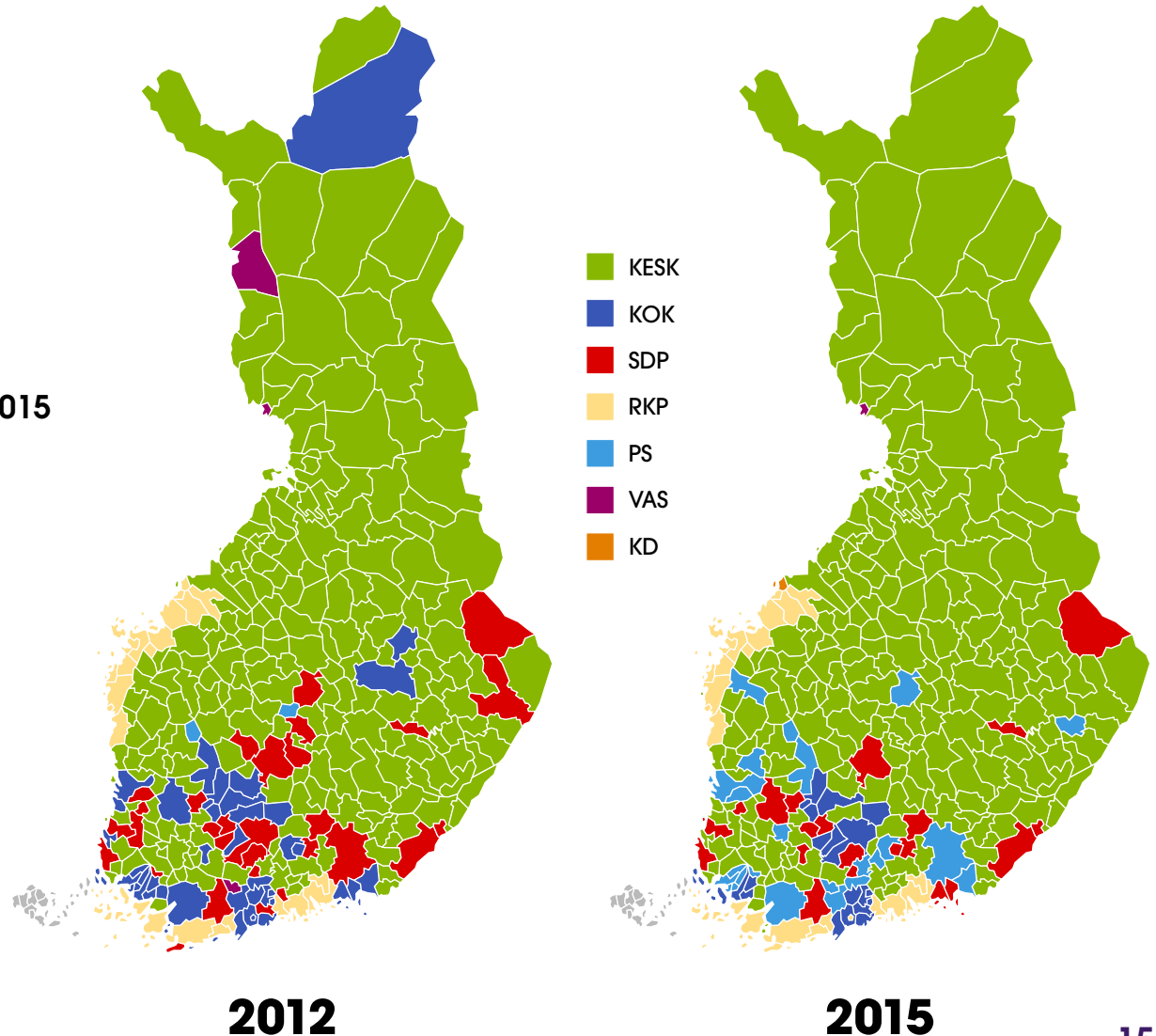
2000-luvulla suurimman kunta- puolueen titteliä ovat kantaneet keskusta, SDP ja kokoomus

- Kokoomus ollut selkeä ykkönen kaksissa viimeisissä kuntavaaleissa, toisin kuin eduskuntavaaleissa
- Eduskuntavaaleihin verrattuna keskusta on ollut alisuorittaja: puolue on ollut toisen maailmansodan jälkeen vain kerran suurin kannatusosuudella mitattuna
- Kuntavaalien erityisluonne näkyy esimerkiksi vihreissä. Eduskuntavaalikannatus poikkeuksetta kuntavaalikannatusta korkeampi
  - ➔ Koko maan kattavan vaaliorganisaation merkitys korostuu
- Sitoutumattomien ryhmien kannatus on ollut laskussa vuoden 2000 jälkeen (1,7% äänistä 2012)

SDP- ja kokoomuskuntia oli enemmän vuoden 2012 kuntavaaleissa kuin vuoden 2015 eduskuntavaaleissa

Eniten ääniä saanut puolue
kunnittain vuoden 2012
kuntavaaleissa ja vuoden 2015
eduskuntavaaleissa

(kartat: Tilastokeskus)

Täydet listat takaavat menestyksen kuntavaaleissa

- Vuoden 2012 kuntavaaleissa perussuomalaiset oli suurin vain kahdessa kunnassa, 2015 eduskuntavaaleissa 24 kunnassa
- Eduskuntavaaleissa isoilla puolueilla täydet listat kaikissa vaalipiireissä, kuntavaaleissa vaikeuksia saada ehdokkaita jokaiseen kuntaan
- Eduskuntavaalien ”perussuomalaiset kunnat” olivat vuoden 2012 kuntavaaleissa SDP:n, kokoomuksen tai keskustan hallussa
- Keskustan asema isoimpana puolueena säilyi vuoden 2012 vaaleissa monessa kunnassa, vaikka se teki huonoimman vaalituloksensa 30 vuoteen

Missä kunnissa puolueilla on suhteellisesti eniten kunnanvaltuutettuja?

Valtuutettujen osuus koko valtuustosta v. 2012 vaalien jälkeen

Vasemmistoliitto:

1. Kemi (32%)
2. Kolari (32%)
3. Tervola (31%)

Keskusta:

1. Merijärvi (80%)
2. Siikalatva (69%)
3. Lumijoki (67%)

RKP:

1. Korsnäs (95%)
2. Närpes (91%)
3. Vörå (88%)

SDP:

1. Harjavalta (39%)
2. Imatra (38%)
3. Varkaus (36%)

Perussuomalaiset:

1. Kaustinen (37%)
2. Kihniö (33 %)
3. Kärsämäki (33 %)

KD:

1. Larsmo (40%)
2. Pedersöre (27%)
3. Soini (16%)

Vihreät:

1. Helsinki (22%)
2. Espoo (22%)
3. Kerava (17%)

Kokoomus:

1. Padasjoki (43%)
2. Kustavi (42 %)
3. Naantali (39%)

Sitoutumattomat:

1. Vieremä (27%)
2. Joroinen (26%)
3. Pyhäranta (23%)

Keskustalla ja RKP:llä hallussa yhteensä 89 kuntaa

- Vuoden 2012 kuntavaaleissa:
  - keskustalla oli yksinkertainen enemmistö (yli 50 % valtuustopaikoista) 78 kunnassa
  - RKP:llä oli yksinkertainen enemmistö 11 kunnassa
- SDP:n kärkikunnat teollisuuspaikkakuntia, vasemmistoliiton kärkikunnat entisiä ns. korpikommunistisia kuntia (SKDL:n perintö), keskustan kärkikunnat Pohjois-Suomessa, perussuomalaisten kärkikunnissa osittain SMP:läistä perintöä jne.
  - ➔ Vaalimaantieteen suhteellinen pysyvyys vuosikymmenestä toiseen

Gallupit osuivat vuonna 2012 maaliin virhemarginaalin puitteissa – perussuomalaisia lukuun ottamatta

Taloustutkimuksen vaaligallupit ja vaalitulokset vuoden 2012 kuntavaaleissa

	KESÄ	HEINÄ	ELO	SYYS	LOKA	VAALITULOS	Muutos viim. gallupista, %
KESK	16,5	15,5	16,6	15,9	17,3	18,7	1,4
KOK	21,6	20,8	22,7	21,5	20,9	21,9	1,0
SDP	20,8	20,3	18,7	19,9	18,5	19,6	1,1
PS	15,6	17,5	15,8	17,2	15,3	12,3	-3,0
VIHR	9,2	8,5	9,4	8,9	9,1	8,5	-0,6
VAS	7,5	8,0	8,2	7,8	8,5	8,0	-0,5
RKP	3,9	4,4	4,3	4,3	3,9	4,7	0,8
KD	3,7	3,7	3,2	3,2	4,0	3,7	-0,3
MUUT	1,2	1,3	1,1	1,3	2,5	2,6	0,1

Gallup ei ennusta vaalitulosta, vaan antaa tietoa mittaus- ajankohdan tilanteesta

- Perussuomalaisten vaalitulokset oli vuoden 2012 kuntavaaleissa 3 prosenttiyksikköä huonompi kuin kannatuslukema viimeisessä gallupissa
  - maantieteellisesti kattavan ehdokastarjonnan merkitys korostuu kuntavaaleissa, isoilla kuntapuolueilla useammassa kunnissa täydet listat
- Suurempien puolueiden kohdalla tarkkuus on ollut hieman heikompaa kuin pienten puolueiden kohdalla

Pääministeripuolue menettää kannatustaan kuntavaaleissa, mutta kannatuksenlasku ei ole yleensä dramaattista

Kannatus suhteessa edeltäviin kuntavaaleihin, muutos prosenttiyksiköissä (%)

(Lähde: vaalien tulospalvelu: oikeusministeriö)

	Pääministeripuolue	Koko hallitus	Pääoppositiipuolue	Koko oppositio
1984	-0,8	3,4	0,1	-1,4
1988	-0,1	-1,1	0,9	-0,4
1992	-1,9	-5,5	1,9	4,3
1996	-2,6	-1,6	2,6	2,4
2000	-1,5	-1,7	2,0	3,0
2004	-1,0	0,2	1,0	0,3
2008	-2,7	-0,1	-2,9	1,0
2012	-1,5	-4,8	6,9	5,5

Yleensä hallitusrintama häviää ja oppositiorintama voittaa

- Pääministeripuolue menettää, hallituksen ”apupuolueet” ovat pystyneet vahvistamaan kannatustaan (SDP 2004 & KOK 2008)
- Vuoden 2012 vaaleissa pääoppositiipuolue nosti poikkeuksellisen paljon kannatustaan.
  - ➔ Perussuomalaisten nousu ja muuttuminen aidosti valtakunnalliseksi puolueeksi
- Muina vuosina pääoppositiipuolue ei ole nostanut kannatustaan erityisen paljon edellisiin kuntavaaleihin verrattuna

Entä 2017?

- Tuoreimpien gallupien perusteella hallitusrintama menettäisi ennätysellisen paljon kannatustaan (Yle 7.3.2017: hallitus **-7,2%**)
- Syynä olisi perussuomalaisten (**-3,7%**) ja kokoomuksen (**-3,7%**) kannatuksen putoaminen edellisiin kuntavaaleihin verrattuna
- Suurin oppositiopuolue SDP lisäisi kannatustaan vain vähän (**1,2%**)
- Oppositiopuolueista vihreät voittaisi eniten (**5,2%**), tuleeko gallupien kautta huomioutua sitä, että vihreillä on maantieteellisesti rajattu joskin aikaisempaa kattavampi ehdokastarjonta?

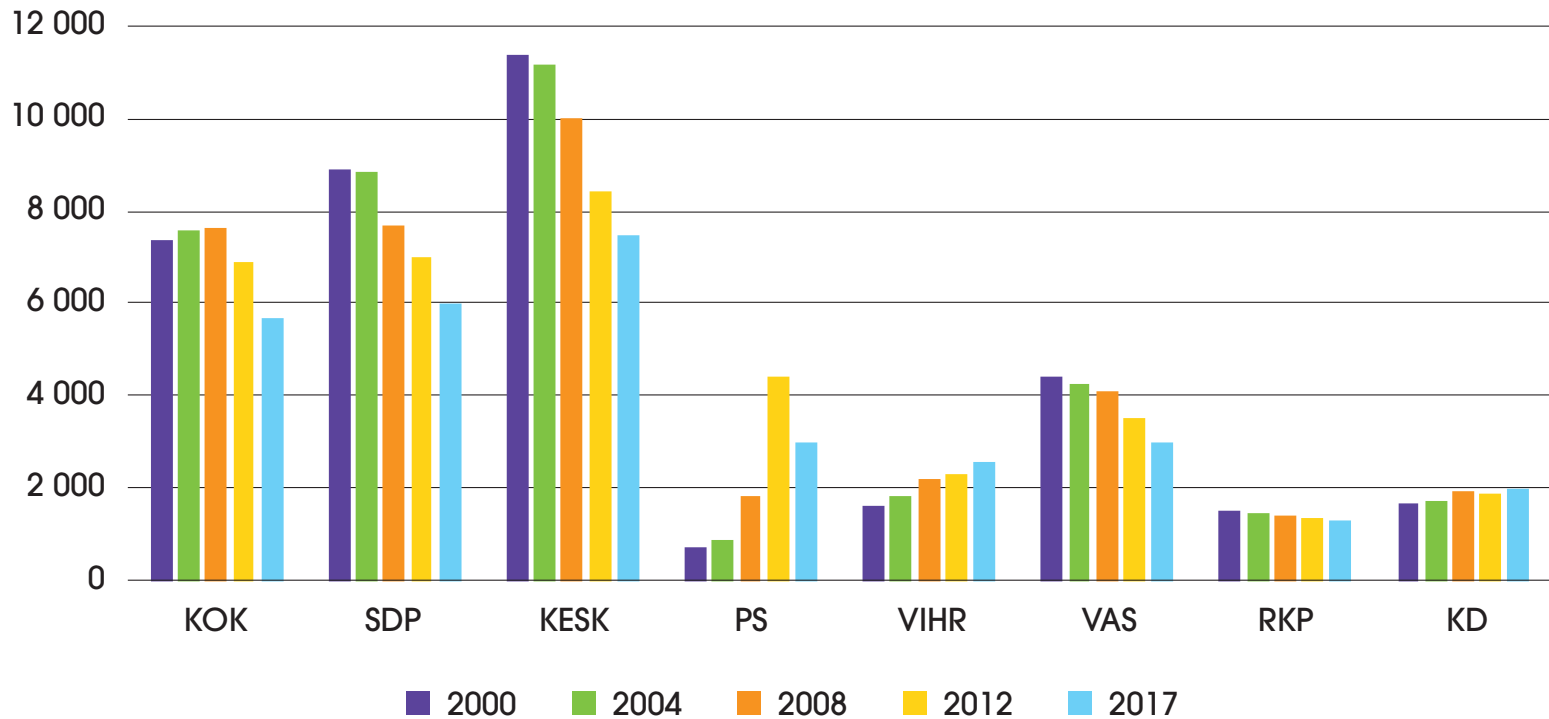
3

Ehdokasasettelu ja äänien keskittyminen

Vihreiden ehdokasmäärä nousussa – ehdokkaita vasta kuudenneksi eniten

Ehdokkaiden määrä kuntavaaleissa 2000–2017, eduskuntapuolueet

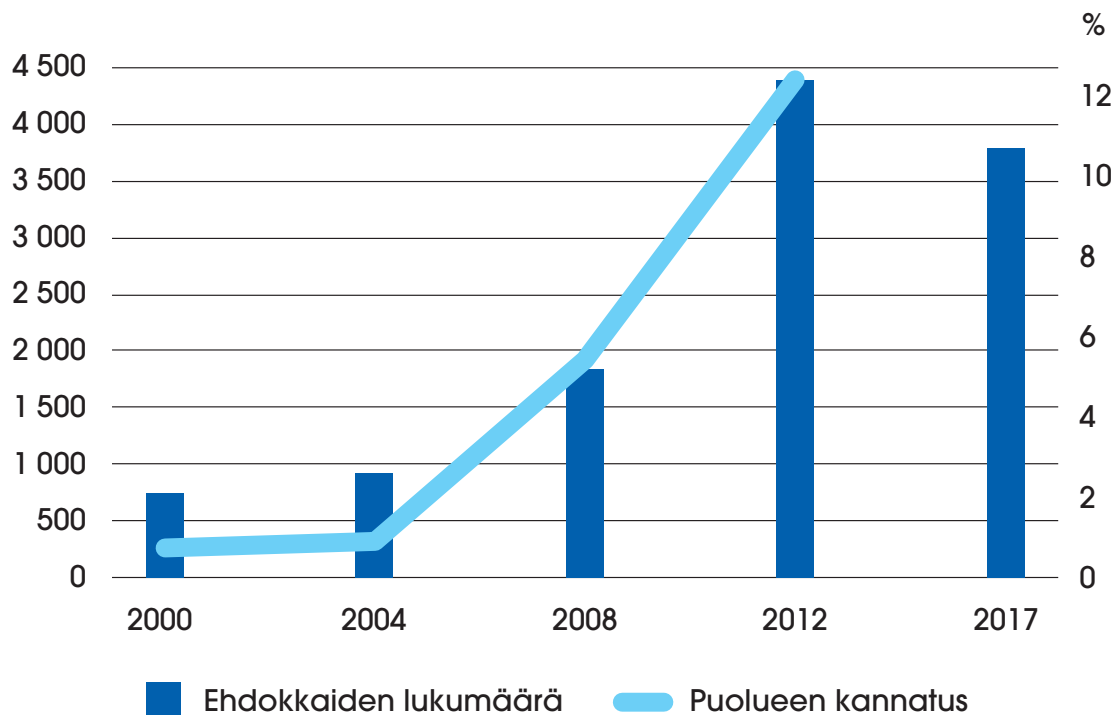
Suurten puolueiden ehdokasmäärät ovat olleet viime vaaleissa laskussa

Syitä?

- Puolueiden jäsenmäärien lasku
- Maakuntaudistus ja kunnan tehtävien väheneminen
- Valtuustopaikkojen väheneminen
- Potentiaaliset ehdokkaat asettavat oman vapaa-ajan politiikan edelle
- Poliittisen ilmapiirin kärjistyminen vaikuttaa haluun osallistua tiivisesti → politiikan huono maine

Perussuomalaisten kannatuksella ja ehdokasmäärillä on selvä yhteys

Perussuomalaisten ehdokkaiden määrä ja puolueen kannatus kuntavaaleissa

Onko perussuomalaisten ehdokasmäärällä yhteys vaalikannatukseen myös 2017 vaaleissa?

- Perussuomalaisten vaalimenestys korreloinut todella vahvasti ehdokasmäärän kanssa
- Ehdokasmäärä laskenut viime vaaleista, laskeeko myös kannatus?
- Jos korrelaatio ehdokasmäärään säilyy, PS:n kannatus vuoden 2017 vaaleissa olisi runsaat 10%.

Miesten ja naisten osuus ehdokkaista kunta- ja eduskuntavaaleissa (2011–2017)

	KESK	SDP	KOK	PS	VAS	VIHR	KD	RKP	Yhteensä
Miehet (%)									
EK 2011	59	57	55	67	56	48	57	55	61
KV 2012	60	60	61	77	62	43	55	57	61
EK 2015	60	53	54	65	57	44	54	56	61
KV 2017	61	59	61	75	60	42	53	57	60
Naiset (%)									
EK 2011	41	43	45	33	44	52	43	45	39
KV 2012	40	40	39	23	38	57	45	43	39
EK 2015	40	47	46	35	43	56	46	44	39
KV 2017	39	41	39	25	40	58	47	43	40

Kasaantuvatko äänet isoissa kaupungeissa kärkiehdokkaille?

Viiden eniten ääniä keränneen ehdokkaan ääniosuus (%)
kaikista annetuista äänistä

	2000	2004	2008	2012
Helsinki	12,3	11,7	10,7	11,1
Espoo	11,4	11,3	17,5	15,0
Vantaa	11,5	11,0	9,0	11,7
Tampere	14,9	11,8	17,2	11,6
Turku	14,0	11,6	12,4	11,6

Suosituimpien ehdokkaiden ääniosuudet eivät ole kasvaneet isoissa kaupungeissa, Espoo poikkeus

- Viime vuosina on puhuttu paljon politiikan henkilöitymisestä. Henkilöitymisestä kuitenkin liioitellaan usein.
- Viiden eniten ääniä saaneen ehdokkaan osuus kokonaisäänipotista ei ole noussut kauttaaltaan Suomen suurissa kaupungeissa
- Helsingissä, Turussa ja Vantaalla osuus on säilynyt stabiilina tai jopa hieman laskenut vuodesta 2000
- Tampereella viiden eniten ääniä saaneen ehdokkaan osuus kokonaisäänipotista oli 2012 vaaleissa varsin maltillisella tasolla. Poikkeuksina ovat vuosien 2000 ja 2008 vaalit, joissa **Marjatta Stenius-Kaukonen** keräsi poikkeuksellisen ison äänimäärän suhteessa muihin
- Espoossa osuus on ollut nousussa, mitä selittää ennen kaikkea **Timo Soinin** isot äänimäärät.

4

Kuntavaaliteemat

Samat teemat pinnalla kuin vuoden 2012 vaaleissa

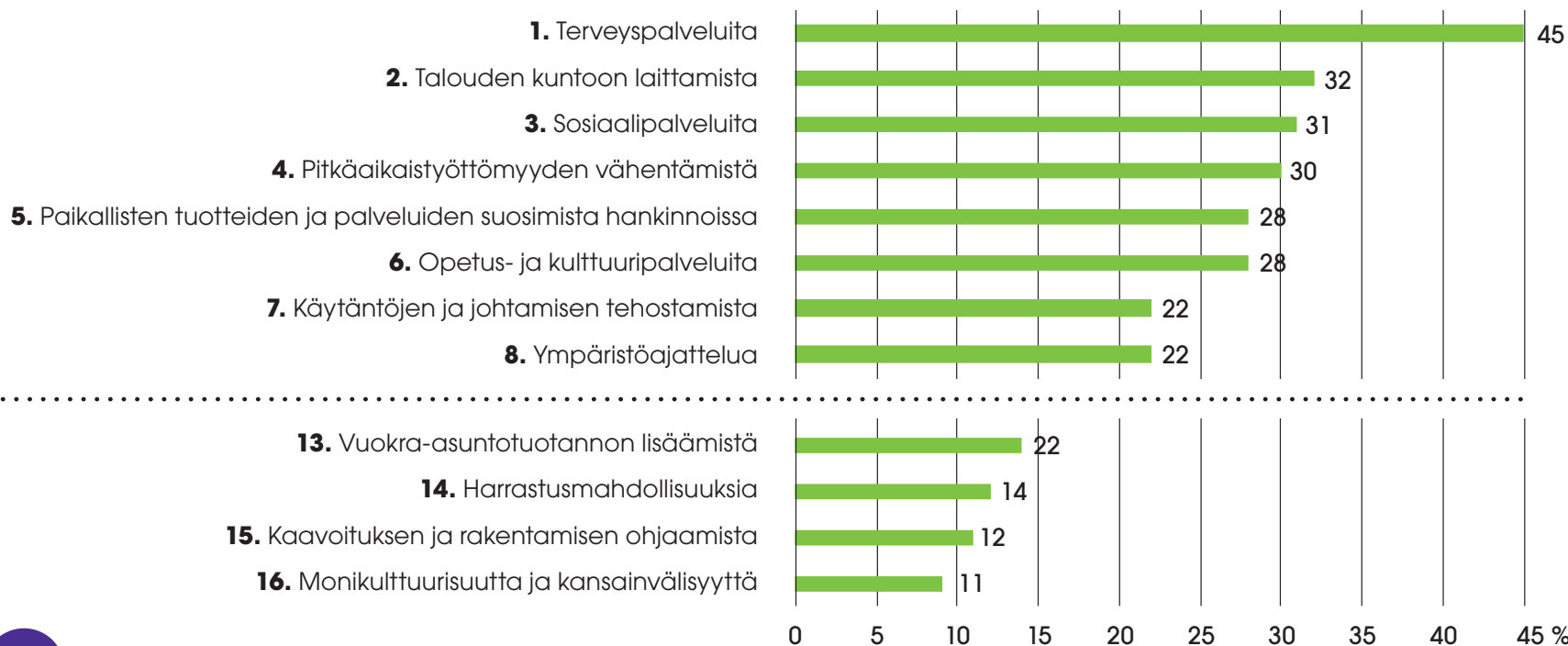
- Vuoden 2012 kuntavaaleissa mediassa käsiteltiin eniten kuntapalveluita, -uudistusta, -liitoksia ja -taloutta sekä sote-palveluita. Myös maakuntalehdissä valtakunnallinen perspektiivi (Hatakka, Railo & Ruuhonen 2013)
- Vuoden 2017 vaalien alla keskusteluissa ovat osin samat teemat. Ainoastaan kuntaliitoksista ei keskustella aktiivisesti (viimeisen kolmen vuoden aikana tapahtunut vain yhdeksän kuntaliitosta, suurin aalto takanapäin)
- Keskustellaanko näissä vaaleissa kuntatasolla tulevaisuudessa päätettävistä asioista vai keskustellaanko niistä asioista, jotka päätetään tulevaisuudessa maakuntatasolla?

Kansalaiset painottavat palveluita, joista kunnilla ei ole jatkossa järjestämisvastuuta

Mitä halutaan painottaa kunnallisessa päätöksenteossa?

Niiden prosenttiosuus, jotka haluaisivat painottaa asiaa paljon

(Puoluebarometri, syksy 2016)

Vuokra-asuntotuotanto sekä kaavoitus ja rakentaminen eivät ole kansalaisten prioriteettilistan kärkipäässä

- Suomalaiset ovat kunta-asioissa palveluorientoituneita: terveys- ja sosiaalipalvelut kärkipäässä ”vanhasta muistista”, vaikka maakuntaudistus on mylläämässä tehtäväkentän
- Kuntien tulevan tehtäväkentän ytimeen kuuluvista asioista painotetaan eniten hankintaosaamista ja opetus- ja kulttuuripalveluita
- Vuokra-asuntotuotannolla sekä kaavoituksella ja rakentamisella on tärkeä rooli kunnallisessa päätöksenteossa, mutta kansalaiset eivät pidä niitä kovin tärkeinä
- Pääkaupunkiseudulla kaavoitusta ja rakentamista painotetaan kuitenkin jonkin verran enemmän, ja vuokra-asuntotuotanto tärkeämpi kaupungeissa kuin pienissä kunnissa

Data & lähteet

Grönlund, Kimmo & Kestilä-Kekkonen, Elina, *Eduskuntavaalitutkimus 2015* [sähköinen tietoaaineisto]. Versio 1.0 (2016-06-13). Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja]. <http://urn.fi/urn:nbn:fi:fsd:T-FSD3067>

Hatakka, Niko, Railo, Erkki & Ruohonen, Sini, *Kuntavaalit 2012 mediassa*. Kunnallisalan kehittämissäätiö 2013

Martikainen, Tuomo, Wass Hanna & Weide, Marjukka (2013), Äänestysaktiivisuus ja puolueiden kannatus vuoden 2012 kunnallisvaaleissa Helsingissä. *Kvartti* 1/2013.

Puoluebarometri (2016), Puolueiden ajankohtaistutkimus.

Tilastokeskus (2016), Koulutus. <http://www.stat.fi/til/kou.html>

Tilastokeskus (2016), Vaalit. tilastokeskus.fi/til/vaa

Tilastokeskus (2016), Väestö. Toimiala Online (2016), www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto

Työmarkkinat. www2.toimialaonline.fi/

Westinen, Jussi & Borg, Sami (2016), "Vaalipiiri uudistuksen vaikutukset Itä-Suomessa", teoksessa Grönlund, Kimmo & Wass, Hanna (toim.) *Poliittisen osallistumisen eriytyminen. Eduskuntavaalitutkimus 2015*. Helsinki: oikeusministeriö, 200–223.

Lisätietoja aineistosta

e2:n tutkijat:

Ville Pitkänen (VTT)

ville.pitkanen@e2.fi

p. 040-777 0869

Jussi Westinen (VTT)

jussi.westinen@e2.fi

p. 040-833 5799

e2.fi